

PROGRAM SOLFEDA NAMENJEN DAROVITIM UČENICIMA

Apstrakt: Muzički daroviti učenici ispoljavaju posebne sposobnosti već u prvom razredu niže muzičke škole. Nastavnici solfeda lako uočavaju da se jedan broj učenika izdvaja od ostalih po ritmičkim sposobnostima i kreativnom rešavanju didaktičkih modela. Ovi učenici brzo reaguju na promenu tempa, opažaju različite ritmičke vrste, pokazuju sposobnost za agogičko nijansiranje i polifono praćenje različitih ritmičkih odnosa između glasova. Usvojeni programi za nastavu solfeda ne mogu da zadovolje radoznalost i brzinu kojom muzički daroviti izvode vežbe, zbog čega preči opasnost da im nastava postane nezanimljiva i da im pažnja oslabi. Takve situacije u nastavi loše bi se odrazile na postignuća ovih učenika i izgubilo bi se dragoceno vreme neophodno za njihov kreativni razvoj. Pošto se u literaturi o darovitim stručnjaci slažu da je neophodno da se sa sistematičnim razvojem sposobnosti darovitih krene što je moguće ranije, nastavnici solfeda u Muzičkoj školi „Josif Marinković” iz Vršca, koncipirali su dodatni program rada za učenike koji su od početka muzičkog obrazovanja pokazivali posebna interesovanja i sa lakoćom rešavali programom predviđene zadatke. Cilj ovog programa je bio da razvija učeničke potencijale i omogući im veća postignuća. Program se sastojao od posebno koncipiranih zadataka koji su pridodati postojećim metodološkim jedinicama. Pošto su auditivni doživljaj i auditivna percepcija kod darovitih učenika jasno izraženi, uvedeni su novi zadaci koji podstiču veštinu reprodukcije i naglašavanje i grupisanje tonova u celine i fraze. Vizuelni program koji predviđa podsticanje veštine u čitanju nota je sproveden ubrzanom metodom uz vežbe čitanja sa lista. Novi zadaci su uvedeni u programe da bi se omogućilo sinhronizovano razvijanje percepcije i reprodukcije. Nastavnici solfeda su se posebno angažovali kod vežbi u muzičkim pasusima u kojima se tonovi smenjuju neujednačenim vremenskim intervalima. Sposobnost učenika da bez grešaka savladaju ritmičke obrasce koji se primenjuju kod detekcije različitog stepena sinkopiranja, predstavljala je još jedan pokazatelj obdarenosti za muziku. Vežbe vokalizacije, parlanda i kantabila kreirao je nastavnik solfeda sa muzički darovitim učenicima. Korišćene su vokalizacije koje su obuhvatale više tonova lestvice, ali su uvek počinjale tonom **do1**.

Program solfeda koji je namenjen darovitim učenicima počeo je da se sprovodi u Muzičkoj školi „Josif Marinković” iz Vršca početkom školske 2011/12 godine. Realizovan je tokom redovnih i vanrednih časova solfeda. Posebni časovi su organizovani kada je bila neophodna individualna nastava jer se radilo o složenim ritmičkim zahtevima. Program je u periodu od 2011. do 2017. započelo dvanaestoro učenika, a završilo petoro. Njihova postignuća proveravana su na regionalnim, pokrajinskim i republičkim takmičenjima. U radu je predstavljen specijalni program solfeda koji se primenjuje od prvog do šestog razreda niže muzičke škole u edukaciji muzički darovitih učenika.

KLjučne reči: darovitost, program, ritam, solfedo, tempo.

Uvod

Od kako je, u drugoj polovini XX veka stručna i naučna javnost počela studiozno i sistematično da se bavi darovitošću i darovitim, postojala je potreba da

¹ anica_arsic@yahoo.com

se što preciznije definiše ova sposobnost i da se predstave razlike između darovitosti, obdarenosti i talenta.

Prateći definiciju Garnea (Garne, 2005, prema: Biedronu 2012) postoji razlika između darovitosti i talenta. Ovaj autor smatra da je darovitost nevežbana prirodna sposobnost, koja može da se detektuje, bar u jednom polju ljudskih delatnosti. Prema pomenutom autoru ova sposobnost svrstava pojedinca u 15% najuspešnijih pripadnika određene grupe. Pod talentom bi se (prema Garneu) podrazumevalo superiorno vladanje sistematično razvijenim sposobnostima, veštinama i znanjem u barem jednom domenu ljudskih delatnosti.

Ivan Koren (Koren, 1971, prema: Stojakoviću 2016: 38) u studiji „Eksperimentalni doprinos metodici sistematskog identifikovanja nadarene omladine” ističe da je darovitost svojstven sklop osobina ličnosti koje omogućavaju pojedincu da na produktivan i reproduktivan način postiže natprosečne rezultate u jednoj ili više ljudskih delatnosti.

Stojaković (2016a) navodi stavove Furlana, koji ističe da i govorni jezik može da odredi dovoljno precizno termin „talentovan” jer se pod njim podrazumeva evidentna sposobnost u razumevanju i savladavanju sadržaja u nemon specifičnom području, kao što je talenat za muziku, matematiku, strane jezike i sl. Otkrivanje takvih sposobnosti vezano je za ličnosti edukatora, odnosno vaspitača, učitelja i nastavnika koji se prvi sreću sa talentovanim detetom i treba da se odrede prema njemu. Uloga nastavnika u podsticanju razvoja darovitosti ili talenta je nesporna, i sa takvim stavom se slažu stručnjaci i istraživači. Darovita ili talentovana deca imaju potrebu da svoje sposobnosti razvijaju intenzivnije od vršnjaka koji ne poseduju natprosečne sposobnosti. Nastavnik treba da se posebno posveti ovoj deci, kako bi njihova postignuća bila adekvatno usmeravana. Uloga nastavnika u razvoju darovitih učenika je usmerena na individualizaciju u nastavi (Budimir-Ninković, 2011). Prateći ovakve stručne stavove potrebno je da se nastavni i drugi didaktičko-metodološki sadržaji prilagode darovitim učenicima. „Bilo koji talenat će se razvijati ili će biti prigušen zavisno od uslova i sredine. Ako su uslovi povoljni, ako sredina nudi prihvatanje, podršku i podsticanje, šanse deteta su pogodne i dobre” (Đorđević, 1997: 587) Analogno ovakvim stavovima, nastavnik solfeđa, u muzičkoj školi, treba da od prvih dana muzičkog obrazovanja prati dečje sposobnosti i procenjuje njihovo snalaženje sa muzičkom literaturom, kao i mogućnosti da na kreativan način pristupaju materiji. Početak muzičkog obrazovanja tesno je povezan sa razvojem ritmičkih sposobnosti. Ritam ne može da se odvoji od tempa, iako se pojmovno i sadržajno razlikuju. U metodici nastave u muzičkim školama koja se odnosi na solfežo, nastavnik će veoma lako odrediti ritmičke sposobnosti učenika. Zorislava Vasiljević navodi pet elemenata koje nastavnik treba da prati tokom procene i razvoja ritma. Odnose se na održavanje ravnomernog pulsa i sposobnost grupisanja udara, na reagovanje na promenu tempa, opažanje i izvođenje različitih ritmičkih vrsta, na sposobnost za agogičko nijansiranje i polifono praćenje različitih ritmičkih odnosa između glasova (Vasiljević, 2000). Ovi elementi su posebno važni kod otkrivanja muzički darovite dece. Ona će veoma lako ispuniti sve zadatke vezane za postavljena pravila. Problem u svakodnevnom radu nastaje kada muzički daroviti učenici obave svoje zadatke vezane za razvoj ritma, koji su predviđeni programom i

treba da čekaju dok ostali učenici, koji sporije savladavaju zadatke, stignu do cilja. U praktičnom radu, nastavnik solfeđa ne može da zadovolji potrebe muzički darovitih učenika, ako ne prilagodi nastavne programe ovoj grupi učenika.

Razvijanje ritmičkih sposobnosti u praktičnoj nastavi solfeđa može da se realizuje različitim didaktičkim pristupima ritmičko metričkom aspektu (Karalić, 2014). Ti pristupi mogu da se koriste u radu sa muzički darovitim učenicima, kako bi se izbegla situacija, da im nastava postane dosadna zbog nedovoljnih sadržaja, koji bi podsticali njihovu kreativnost. Pošto delovanje može da bude naglašeno na auditivni doživljaj i na vizuelnu percepciju, metodološki je opravdano da se prednost daje auditivnom prilazu, kada nastavnici akcent stavljaju na sticanje veština i sposobnosti reprodukcije trajanja, naglašavanja i grupisanja tonova u celine i fraze (Vasiljević, 1985; Gostuški, 1968). Auditivni prilaz sadrži mnogo više didaktičkih elemenata koji mogu da zainteresuju muzički darovitu decu, jer tokom grupisanja tonova u celine i fraze imaju slobodu da samostalno kreiraju navedene elemente, čime zadovoljavaju radoznalost i podstiču kreativnost. Vizuelna metoda, u kojoj se prednost daje veštini čitanja nota, neophodna je u nastavi solfeđa, ali kod muzički darovitih učenika biva realizovana uporedo sa auditivnom. U radu sa muzički darovitim učenicima važno je da se napravi distinkcija između oblasti ritma, odnosno, potrebno je postaviti jasnu granicu da li se oblast ritma izučava kao celina ili kao skup dve njegove zasebne, ali međusobno zavisne komponente – ritma i metra (Karalić, 2014: 227). Ritam se, kao celina, odnosi na trajanje i akcentovanje, dok metar predstavlja sredstvo opažanja i zapisivanja ritma u odnosu na grupisanje osnovnih udara u njihovu vrstu (Vasiljević, 1985a). U vizuelnom zapisu ritam i metar mogu da se uočljivo razlikuju, jer su predstavljeni različitim simbolima, što muzički daroviti učenici jednostavno prepoznaju. Početne elemente muzičke darovitosti nastavnici mogu da uoče kod metodološke jedinice u kojoj se ritam ne poklapa sa metrom i u muzičkoj literaturi je označen terminom *sinkopa*. Otkucaju sinkopiranih ritmičkih obrazaca se ne podudaraju sa njihovom metričkom strukturom, odnosno sa osnovnom karakteristikom muzičkog metra – pulsom. Zbog toga dolazi do pomeranja akcenta sa metrički naglašanih na metrički nenaglašene tonove. Muzički daroviti učenici sa razvijenim osećajem za ritam će po „sluhu” uočiti nepodudaranje u metričkoj strukturi, iako na početku školovanja neće biti u mogućnosti da objasne šta se događa. Tek analizom ritmičkih obrazaca stižu do detekcije različitog stepena sinkopiranja i ritmičke neujednačenosti. Ritmička neujednačenost, koja se odnosi na neujednačenost vremenskih intervala koji proteknu između tonskih pojava koje se nadovezuju jedna na drugu, ne predstavlja problem za muzički darovite učenike, jer „čuju” vremensku razliku. Muzički daroviti učenici ne prave greške u muzičkim pasusima u kojima se tonovi smenjuju neujednačenim vremenskim intervalima. Pošto se izučavanje ritma i metra postavljaju kao metodološke jedinice od početka školovanja u muzičkim školama, odnosno, od prvog razreda niže muzičke škole, nastavnici solfeđa mogu, na osnovu postignuća iz ovih oblasti jednostavno da detektuju muzički darovitu decu, jer će njihov prilaz ovim metodološkim jedinicama biti slobodniji, kreativniji i svrsishodniji nego kod ostalih učenika. Muzički darovita deca će vežbe iz ritma i

metra izvoditi bez grešaka i sa zadovoljstvom, što je važan pokazatelj nastavniku solfeđa.

Osnovni elementi programa

U Nižoj muzičkoj školi „Josif Marinković” u Vršcu, nastavnici solfeđa su uočili da programom predviđene metodološke jedinice za solfežo, ne mogu da se primenjuju podjednako uspešno kod svih učenika. Jedan broj učenika je uspevao da mnogo brže od drugih ispuni zadatke. Uočeno je i da učenici koji brže i jednostavnije odgovore planom predviđenim zadacima nisu zainteresovani da prate ponavljanje gradiva učenika kojima je to neophodno. Kako bi izbegli situaciju da učenici koji su brže od ostalih uspeli da urade predviđene zadatke pokažu nestrpljenje i dosadu, odnosno da im značajno opadne koncentracije i dožive zasićenje, koncipirali su dopunski program. Dopunski program je primenjivan od prvog razreda, i bili su obuhvaćeni svi učenici koji su želeli da svoja umeća brže i potpunije razvijaju, a uspešno su ispunili osnovne zadatke koje predviđa propisani program. Školske 2011/12. počela je primena složenijeg programa u nastavi solfeđa, koji je bio namenjen muzički darovitim učenicima. Pošto su postavljeni kriterijumi za procenu muzičke darovitosti, procenjivana je uspešnost svih učenika koji su 2011. godine upisali prvi razred niže muzičke škole. Uz saglasnost učenika i njihovih roditelja počela je primena programa navedene godine, sa ciljem da se prate i proveravaju rezultati tokom čitavog osnovnog školovanja. Generacija učenika koja je školovanje započela 2011. godine završila je osnovno muzičko školovanje 2017. godine. Za svaku od šest godina koncipiran je poseban sadržaj dopunskog programa uz napomenu da je program za prvi razred služio samo za identifikaciju muzički darovitih. Program za drugi i treći razred sadržao je isti tip zadataka, a menjala se samo složenost istih. U četvrtoj, petoj i šestoj godini vrste zadataka su bile drugačije za svaku godinu.

Pre nego što je program koncipiran, bilo je neophodno da se postave kriterijumi za procenu muzičke darovitosti. Kriterijumi su postavljeni kod učenika prvog razreda i odnosili su se na procenu ritmičkih veština i način muzičkog opismenjavanja. Ritmičke veštine su savladavane auditivnom i vizuelnom metodom. Osećaj za ritam je razvijan preko vežbi koje su sadržale jednostavne, ali efikasne radnje, kako bi deci bile zanimljive, i omogućile da se izvode u opuštenoj atmosferi. Učenici prvog razreda su najpre učili da precizno i razgovetno izgovaraju reči pesama. Posle toga su učili da tekst pesme izgovaraju uz koračanje. Nastavljali su sa vežbama udaranja dlana o dlan i lupkanja rukom po stolu. Na osnovu ovih vežbi nastavnik solfeđa je mogao da proceni početni osećaj za ritam kod učenika i da nastavi sa vežbama disanja, vokalize, parlanda i kantabnila. Vežbe vokalize koje su korišćene bazirale su se na nekoliko tonova lestvice, i uvek su počinjale od tona **do1**. Primena parlanda ima cilj da se precizno izvede tekst koji prati melodiju. Vežbe su izvođene tako da se na različitim tonovima lestvice, naviše i naniže pevaju kratke note (šesnaestine sa slogovima ma-me-mi-mo-mu). Suprotan sadržaj imaju vežbe kantabila. Podrazumevaju duge muzičke fraze, koje zahtevaju upotrebu više vazduha i dozvoljavaju kraće pauze između njih. Već tokom ovih vežbi nastavnici

solfeđa su uočili razliku između učeničkih sposobnosti, jer je jedan broj učenika bez problema razumeo i reprodukovao vežbe, dok su drugi zaostajali, i bilo je potrebno da se vežbe više puta ponavljaju. Posle auditivne metode prešlo se na vizuelnu, tokom koje su se učenici upoznali sa notama i tonovima. Pojam lestvice i tona su osnovni pojmovi koji su zahtevali od učenika da ih beleže i čitaju. Linijski sistem na kome su predstavljeni tonske visine i imena tonova zahtevao je posebnu koncentraciju i pažnju. Učenici su se najpre upoznali sa **C-dur** lestvicom preko koje je trebalo da određuju ritam. Vizuelnom percepcijom učenici su razlikovali trajanje nota. Najpre im je predstavljena cela nota a zatim polovina i četvrtina. Kada su prihvatili da notno trajanje obeležava određen ritmički interval i kada vizuelno i auditivno povežu te pojmove, učenicima se predstavlja da jedinica brojanja traje dok rukom načine jedan pokret prilikom taktiranja. Prilikom taktiranja učenici obično izgovaraju slog ta-ta-ta. Uz beleženje ritma notnim znacima učenici se upoznaju i sa punktiranjem i sinkopiranim ritmom. Sinkopirani ritam, odnosno, ritmička neujednačenost su vežbe koje zahtevaju veliku pažnju, motivisanost i koncentraciju učenika. Tokom izvođenja ovih vežbi nastavnici solfeđa mogu da detektuju muzički darovite učenike.

Prvi razred niže muzičke škole u školskoj 2011/12. je upisalo 34 učenika. Na kraju školske godine, nastavnici su sumirali postignuća učenika na osnovu prikazanih kriterijuma. Konstatovano je da je od 34 učenika njih 12 (35%) sve zadatke obavilo bez grešaka i sa interesovanjem. Ova grupa učenika je predstavljala potencijalu grupu sa kojom bi mogao da se realizuje dodatni (napredni) program. Obavljeni su razgovori sa učenicima i njihovim roditeljima. Učenici su pokazali verbalnu zainteresovanost da se oprobaju u toj vrsti aktivnosti, a roditelji su dali saglasnost. Sledeće školske 2012/13. počela je primena programa, koji je realizovan individualnom nastavom i tokom redovnih časova.

Za učenike drugog i trećeg razreda predviđeni su ritmički i melodijski diktati, koji su koncipirani tako da razvijaju kreativnost i melodičnost.

Ritmičke vežbe su se sastojale od ritmičkih dopunjalke i ritmičkih diktata.

Ritmičke dopunjalke podrazumevaju tip vežbi u kojima se u 2/4, 3/4 i 4/4 taktu izostavlja 1/4, koju učenici treba da dopune, prateći ritmički sklad. Učenici trećeg razreda imaju složeniji zadatak jer u dopunjalkama dobijaju prazne taktove koje treba da ispune.

Kraći ritmički diktati su vežbe koje zahtevaju više pažnje i koncentracije nego što je slučaj kod dopunjalke. Nastavnik istaktira učenicima određenu figuru (punktiranu, obrnuto punktiranu, sinkopu i triolu), a učenici treba da, na osnovu taktova koje su dobili od nastavnika, zapišu tekst.

U programu je značajna pažnja bila usmerena na melodijske diktate.

Program za šesti razred je sadržao melodijske diktate sa 4 predznaka i slušanje i opažanje D7.

Zaključak

Poštujući stručne principe vezane za rad sa darovitima po kojima je veoma važno da se blagovremeno počne sa sistematičnim razvojem potencijala darovitih (Gojkov, 2014), nastavnici solfeđa u Nižoj muzičkoj školi „Josif Marinković” iz Vršca, koncipirali su specijalni program namenjen darovitim učenicima. Ovaj program je proistekao iz zapažanja nastavnika u svakodnevnom radu sa učenicima. Jedan broj učenika je predviđene metodološke jedinice iz nastave solfeđa savladavao brže od drugih, zbog čega se javljala objektivna opasnost da im nastava postane nezanimljiva i da im opadne motivacija za rad. Ove pojave su bile uočene kod učenika prvih razreda niže muzičke škole, kod kojih je bilo veoma važno da se od početka školovanja razvija adekvatna motivacija. Zbog toga su nastavnici solfeđa uz programom predviđene zadatke, kreirali dodatne, koje su ponudili učenicima koji brže uče. Osnovni elementi dodatnog programa su se sastojali od kriterijuma pomoću kojih su detektovani muzički daroviti učenici i didaktičkih zadataka koji su koncipirani za svaki razred. Sastojali su se od ritmičkih i melodijskih diktata koji su se primenjivali u prva tri razreda. Program je počeo školske 2011/12. godine a završen školske 2016/17. Prema postavljenim kriterijumima na kraju prvog razreda otkriveno je dvanaestoro (35%) muzički darovitih učenika. Oni su u drugom i trećem razredu radili po naprednom programu, i svi su uspešno savladali postavljene zadatke. Njihova postignuća su proveravana na regionalnim, pokrajinskim i republičkim takmičenjima. Posle četvrtog razreda konstatovano je da troje (25%) učenika nije moglo da adekvatno realizuje postavljene zadatke iz naprednog programa. Njihova motivacija za dodatnim radom je oslabila jer su se, zbog uzrasta u kome su bili, pojavila nova interesovanja. Devetoro učenika je nastavilo da radi po naprednom programu, ali je tokom petog razreda još četvoro učenika odustalo. Na kraju šestog razreda od dvanaestoro učenika koji su započeli rad po naprednom programu, njih petoro (41%) je uspešno završilo koncipirani program namenjen muzički darovitim učenicima. Ovi učenici su učestvovali na regionalnim, pokrajinskim i republičkim takmičenjima i na svim takmičenjima pokazali zadovoljavajuće rezultate (plasirali su se među prvih deset). Ovi učenici su nastavili da razvijaju svoje potencijale u srednjim muzičkim školama. Na osnovu dobijenih rezultata nastavnici solfeđa su zaključili da je neophodno da se postojeći program za nastavu solfeđa prošili novim zadacima, kako bi učenici koji poseduju muzičku darovitost mogli da je razvijaju, podržani od sredine u kojoj uče. Briga o muzički darovitim učenicima je postala jedan od važnih postulata u nastavi solfeđa, koji će se i u buduće razvijati kreativnim i sadržajnim naprednim programima.

Literatura:

- Biedron, A. (2012). The narrative of life: Biographies of gifted foreign language learners. In Modia, M. (ed.) From life to text: building linguistic and cultural identity. / E-readers version/ pp 321–351. Retrieved from: <<http://kkk.pwsz.pila.pl/pl/wp-content/uploads/2012/5/9%20A%20Biedron.pdf>>.
- Bogunović, B., Karan, G., Dubljević, J. (2013). Razvoj muzički darovitih i veštine izvođenja u nastavi solfeđa. U: Gojkov, G., Stojanović, A. (ur.). *Metodološki problemi istraživanja darovitosti, Zbornik 18*, 78–87, Vršac: Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov”; Arad: Universitatea de Vest „Aurel Vlaicu”.
- Bruner, J. (2000). *Kultura obrazovanja*. Zagreb: Educa.
- Budimir-Ninković, G. (2016). Uloga nastavnika u podsticanju razvoja darovitih učenika. U: Gojkov, G., Stojanović, A. (ur.). *Daroviti i didaktička kultura, Zbornik 21*, 81–88. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov”; Arad: Universitatea de Vest „Aurel Vlaicu”.
- Despić, D. (2007). *Teorija muzike*. Beograd: Zavod za udžbenike.
- Đorđević, J. (1997). *Nastava i učenje u savremenoj školi*. Beograd: Učiteljski fakultet.
- Gostuški, D. (1968). *Vreme umetnosti*. Beograd: Prosveta.
- Ivanović, S. (2003). Sistemski preduslovi za rad sa darovitim učenicima. *Zbornik 9*. Vršac: Viša škola za obrazovanje vaspitača.
- Karalić, A. (2014). Sticanje ritmičko-metričkih veština tokom obrazovanja muzički darovitih. U: Gojkov, G., Stojanović, A. (ur.). *Daroviti i kvalitet obrazovanja, Zbornik 19*, 226–245. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov”; Arad: Universitatea de Vest „Aurel Vlaicu”.
- Krstić-Sekulić, V. (2007). *Koleracija nastave solfeđa sa instrumentalnom nastavom*. Knjaževac: Nota.
- Palinkašević, R., Stolić, J. (2016). Razvoj muzičke i jezičke darovitosti u savremenoj didaktičkoj kulturi. U: Gojkov, G., Stojanović, A. (ur.). *Darovitost i didaktička kultura, Zbornik 21*, 261-274. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov”; Arad: Universitatea de Vest „Aurel Vlaicu”.
- Stojaković, P. (2008). *Pedagoška psihologija I*. Banja Luka: Filozofski fakultet (str. 79–88).
- Suzić, N. (2005). *Pedagogija za XXI vijek*. Banja Luka: TT Centar (str. 18–27).

Anica Arsic, PhD

The Music school "Josif Marinkovic"

Vrsac

THE SOLFEGGIO PROGRAM FOR GIFTED PUPILS

Summary: Musically gifted pupils show special abilities as early as the first grade of lower music school. Solfeggio teachers notice that pupils are distinguished from the others by their rhythmic abilities and creative solutions of didactic models. These pupils react quickly to changes in tempo, observe different rhythmic types, demonstrate the ability for agogical shade and polyphonic tracking of various rhythmic relationships between voices. Official programs for solfeggio teaching can't satisfy the curiosity and speed with which musically gifted pupils complete exercises, therefore it can happen that pupils lose interest in learning. Such teaching situations would have a bad effect on pupils' achievements and the valuable time needed for their creative development would be lost. Experts dealing with the gifted agree that it is necessary to start as early as possible with the development of abilities of the gifted. Due to such professional attitudes, the solfeggio teachers in Music school "Josif Marinkovic" from Vrsac have

designed a special program for pupils who have shown particular interest from the beginning their of music education and an ease of solving the tasks stipulated in the curriculum. The aim of this program was to develop pupils' potentials and enable them to reach greater achievement. The program consists of specially conceived tasks that were added to the official methodology units. Since the auditory experience and auditory perception of gifted pupils are clearly expressed, new tasks have been introduced that encourage the skill of reproduction and emphasizing and grouping the tones into wholes and phrases. A visual program which incorporates encouragement of note reading was conducted through an accelerated method implementing reading notes on paper. New tasks have been introduced into the program to allow the synchronized development of perception and reproduction. The solfeggio teachers put an emphasis on exercises in musical passages, in which the tones change in uneven time intervals. The ability of the pupils to master the rhythmic patterns used in detecting a different degree of syncopation without error was another indication of music talent. The exercises of vocals, parlando and cantabile were created by the solfeggio teachers with musically gifted pupils. Although the vocals always started from **do 1**, they included more tones of the scale.

The solfeggio program dedicated to the gifted pupils began to be conducted at the Music school "Josif Marinkovic" in Vrsac at the beginning of the school year 2011/12. The program was realized at regular and additional classes of solfeggio. The additional lessons were organized when individual teaching was necessary, because it was a complex rhythmic requirement. In the period from 2011 to 2017 the program was completed by twelve pupils. Their achievements were check at regional, provincial and republic competitions.

The paper presents the solfeggio program, which is applied form the first to the sixth grade of lower music school in the education of musically gifted pupils.

Key words: giftedness, program, rhythm, solfeggio, tempo.

